

ВІДГУК

офіційного опонента
на дисертацію Могиліної Людмили Анатоліївни на тему
«Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної
нестабільності»,
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Актуальність обраної теми дослідження. Комерційні підприємства є рушійною силою будь-якої економіки. Саме тому гальмування чи низькі темпи розвитку підприємництва у державі негативно відображаються на всіх сферах економіки та суспільного життя: від дефіциту державного бюджету до низького рівня соціального захисту населення. Виходячи з цього, проблема забезпечення фінансової безпеки підприємств є складовою відповідної макроекономічної проблеми стосовно забезпечення не тільки фінансової, але й економічної та навіть національної безпеки держави. Водночас розбалансованість макроекономічного середовища підприємства також може стати загрозою його фінансовій безпеці. Враховуючи все вищезазначене, постає питання про розробку ефективної системи управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності. Об'єктивна потреба у вирішенні зазначеної проблеми обумовила вибір теми дисертаційного дослідження, його мету та завдання, а також підтверджує його актуальність та практичну значимість.

Зв'язок теми з державними та галузевими науковими програмами, пріоритетними напрямками розвитку науки. Виконання дисертаційної роботи відповідає проблематиці актуальних наукових досліджень ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України»: «Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів» (державний реєстраційний номер 0109U006782); «Конкурентоспроможність національної економіки в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0111U009459). До звітів за вказаними темами включено: сформовані автором пропозиції щодо розробки економіко-математичної моделі оцінювання рівня економічної нестабільності в Україні як потенційної загрози фінансовій безпеці підприємств; запропонований автором науково-методичний підхід до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємств; пропозиції дисертанта щодо поточного та перспективного управління фінансовою безпекою підприємства в умовах реальної чи потенційної економічної нестабільності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Детальне ознайомлення з текстом дисертаційного дослідження, авторефератом, а також з наведеними в них статистичними даними і розрахунками дозволяє зробити висновок про обґрунтованість та

Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи
Національного банку України»
ЗАГАЛЬНИЙ ВІДДІЛ
17.04.2015 вк. № 20-005/726

достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у роботі. Окремим підтвердженням цього є структурна побудова та зміст дисертації, широкий перелік узагальнених та кваліфіковано опрацьованих автором фундаментальних робіт вітчизняних і закордонних вчених та фахівців з питань фінансів і кредиту.

Мета дисертаційного дослідження, яка полягає в розвитку науково-методичних засад і розробці практичних рекомендацій щодо управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності, відповідає обраній темі роботи. Об'єкт і предмет дослідження визначено вірно. Зміст сформульованих наукових задач структурно-логічно узгоджений, їх кількість можна вважати достатньою для розкриття обраної теми дисертації і вирішення поставленої мети.

Дисертант дотримується логічного та структурованого викладення матеріалу. Висновки, що наводяться в кінці розділів дисертації, є узагальненням дослідження та основою формування практичних рекомендацій. Вони не містять внутрішніх суперечностей і мають практичну спрямованість. Запропоновані автором в роботі методичні підходи є науково обґрунтованими та дозволяють проводити конкретні розрахунки. Отримані наукові положення сформульовано коректно, по кожному з них визначено наукові результати, рівень їх наукової новизни.

Основні результати дисертаційного дослідження були опубліковані в фахових виданнях, а також оприлюднені протягом 2012-2014 рр. на науково-практичних конференціях, що пройшли у різних містах України (м. Дніпропетровськ, м. Львів, м. Миколаїв, м. Одеса, м. Полтава, м. Суми, а також за кордоном (м. Варна, Болгарія). Це є підтвердженням обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, наведених у дисертації.

Застосування у роботі різноманітних методів аналізу і обробки інформації (кореляційного аналізу, методу LOG-фільтрації, економіко-статистичного аналізу, методу аналізу ієрархій, методу видалення викидів, методу середніх величин, вибіркового методу, економіко-математичного моделювання, методу експертних оцінок) свідчить про те, що в процесі підготовки дисертації автор орієнтувався на сучасну методологію наукових досліджень.

Вищевикладене свідчить про достатню обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації Могиліної Л. А.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова новизна результатів дослідження полягає у поглибленні теоретичних положень та розробці науково-методичних рекомендацій щодо управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності.

З-поміж основних наукових результатів, які становлять особистий внесок дисертанта, можна виділити такі:

1. Заслугове на увагу вперше розроблений науково-методичний підхід

до оцінювання рівня економічної нестабільності в Україні як загрози фінансовій безпеці підприємств, що дозволяє отримувати оперативну інформацію про стан макроекономічного середовища підприємства та вчасно реагувати на виникаючі реальні та потенційні загрози (стор. 135-166).

2. Певним науковим доробком автора є запропонований науково-методичний підхід до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, згідно якого присвоєння бальних оцінок за показниками здійснюється, виходячи з їх відхилення від нормативних значень, що сприяє більшій точності інтегральної оцінки фінансової безпеки (стор. 90-102).

3. Представляють інтерес удосконалення методичного інструментарію оцінювання складових економічної нестабільності на основі застосування методу середніх величин, методу видалення викидів і вибіркового методу, що забезпечує більшу точність кінцевих результатів (стор. 141-161).

4. Важливим також є удосконалення теоретико-методичних положень поточного управління фінансовою безпекою підприємства в умовах економічної нестабільності, зокрема, побудована автором матриця стратегій підприємства при різних рівнях фінансової безпеки та економічної нестабільності (стор. 166-179).

5. Особливої уваги заслуговує удосконалення науково-методичних засад перспективного управління фінансовою безпекою підприємства на основі застосування методів теорії ігор, що дозволяє визначити оптимальну стратегію підприємства залежно від ймовірності виникнення економічної нестабільності в майбутньому та її прогнозного рівня (стор. 180-190).

6. Заслуговують на увагу також авторські підходи щодо трактування сутності фінансової безпеки підприємства як динамічного фінансового стану підприємства, що характеризується стабільною захищеністю його пріоритетних фінансових інтересів від ідентифікованих ендогенних і екзогенних загроз та здатністю забезпечувати реалізацію своїх фінансових інтересів, місії і завдань, а також власний розвиток достатніми обсягами фінансових ресурсів (стор. 24-26) та економічної нестабільності держави як стану розбалансованості економічної системи держави, що характеризується коливанням макроекономічних показників і нездатністю оперативно реагувати на вплив екзогенних і ендогенних факторів унаслідок порушення існуючих у даній системі взаємозв'язків (стор. 64-69).

7. Науковий інтерес також викликають методичні засади виділення складових економічної нестабільності через дослідження кореляційного зв'язку між відповідними показниками та оцінкою фінансової безпеки підприємств, що актуалізує значення інтегральної оцінки економічної нестабільності в системі управління фінансовою безпекою підприємства (стор. 103-108).

Наукове та практичне значення результатів дисертаційного дослідження. Наукова цінність та практична значимість одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовані теоретичні положення зведено до рівня методичних рекомендацій, які можуть бути використані в

практичній діяльності щодо управління фінансовою безпекою підприємств, у тому числі в діяльності органів державної влади у процесі здійснення ними законодавчої та регуляторної функцій, а також у навчальному процесі вищих навчальних закладів.

Підтвердженням можливості використання результатів дисертації в діяльності окремих суб'єктів управління фінансовою безпекою підприємств є наявність довідок про впровадження. Так, пропозиції автора щодо оцінювання рівня економічної нестабільності в Україні як загрози фінансовій безпеці підприємств, а також щодо виділення та оцінювання її складових впроваджено в діяльність Департаменту економічного розвитку і торгівлі Сумської обласної державної адміністрації (довідка від 24.10.2014 № 04-01/232). Висновки щодо поточного управління фінансовою безпекою підприємства в умовах економічної нестабільності враховуються в діяльності АТ "ТЕХНОЛОГІЯ" (довідка від 31.07.2014 № 485-69). Рекомендації щодо перспективного управління фінансовою безпекою підприємства на основі застосування елементів теорії ігор впроваджені в діяльність ТОВ "Будсвіт-7" (довідка від 21.10.2014 № 256/25).

Результати наукових розробок автора використовуються у навчальному процесі Державного вищого навчального закладу «Українська академія банківської справи Національного банку України» при викладанні дисциплін "Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки", "Антикризове фінансове управління" (акт від 15.09.2014).

Повнота викладу основних результатів дисертації, висновків і пропозицій в опублікованих працях здобувача. Вивчення матеріалів дисертаційної роботи та автореферату дисертанта свідчить про відповідність змісту автореферату основним положенням дисертаційної роботи. Дослідження має концептуальний та прикладний аспекти, що є характерним для наукової роботи.

Автореферат оформлений згідно з вимогами «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, повністю в стислій формі передає основні положення дисертації і не містить інформації, яка не була розглянута в роботі.

Кількість, обсяг і якість друкованих праць відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України, що пред'являються до кандидатських дисертацій за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Результати дисертаційної роботи відображено в 17 наукових працях, у тому числі в 7 статтях в журналах і збірниках наукових праць, що є фаховими з економіки, та 10 публікаціях у збірниках тез доповідей конференцій.

Загальний обсяг опублікованих робіт складає 4,99 друк. арк., з них особисто автору належить 4,74 друк. арк. У публікаціях, виконаних у співавторстві, особистий внесок дисертанта відображено повною мірою.

У цілому дисертаційна робота відзначається логічністю побудови, завершеністю, обґрунтованістю наукових положень та висновків, сучасним науковим стилем подачі матеріалу.

Дисертація містить достатню кількість таблиць, схем, рисунків, які подаються безпосередньо в основній частині дисертації і виносяться в додатки.

Дискусійні положення та зауваження. Відзначаючи високий рівень обґрунтування і достатню переконливість теоретичних, аналітичних і методичних положень дисертації Могиліної Людмили Анатоліївни, цілісність та логіку викладення матеріалів дослідження, слід зазначити деякі дискусійні положення, недоліки та зауваження, що мають місце в дисертаційній роботі.

1. Не піддаючи сумніву адекватність методики оцінювання рівня фінансової безпеки підприємств промисловості України, маємо зазначити, що з тексту роботи залишається незрозумілим яких саме галузей промисловості стосуються здійснені в дисертаційному дослідженні відповідні розрахунки (стор. 90-102).

2. Високо оцінюючи результати розрахунків здобувача щодо оцінювання рівня фінансової безпеки підприємств і нестабільності економіки України (стор. 95-102, 142-163), маємо відзначити, що, зважаючи на достатньо значне посилення економічної нестабільності в Україні протягом останнього року, в роботі не вистачає відповідних розрахунків за 2014 рік.

3. Незважаючи на беззаперечну актуальність дослідження теоретико-методичних засад оцінювання рівня економічної нестабільності, зауважимо, що практичне використання розробленого автором підходу (стор. 136-167) є обмеженим, оскільки як градацію значень первинних показників у спрощеному варіанті моделі, так і коефіцієнти рівняння інтегральної оцінки економічної нестабільності у розширеному варіанті визначено, виходячи зі значень українських макроекономічних показників, що зменшує можливості використання цього підходу за межами України.

4. Не дивлячись на беззаперечну актуальність запропонованої здобувачем системи управління фінансовою безпекою підприємства в умовах економічної нестабільності (стор. 167-190), вважаємо, що доцільно було б також дослідити залежність фінансової безпеки підприємств від рівня нестабільності економіки з застосуванням кореляційно-регресійного аналізу.

5. Автором розроблено доволі цікаві пропозиції щодо використання теорії ігор при перспективному управлінні фінансовою безпекою підприємства (стор. 180-190), проте також було б доцільним продемонструвати в роботі відповідні розрахунки на основі даних конкретних суб'єктів господарювання.

6. З формули (3.18) розрахунку елементів платіжної матриці гри (стор. 182-183) залишається незрозумілим чи передбачається автором ситуація отримання підприємством не прибутку, а збитку, наприклад, у

випадку настання гірших умов, ніж ті, на які була орієнтована стратегія підприємства.

У цілому, зазначені зауваження не знижують високого рівня дисертаційної роботи та суттєво не впливають на її загальну позитивну оцінку.

Загальна оцінка дисертації та її відповідність вимогам Міністерства освіти і науки України. Дисертаційне дослідження Могиліної Людмили Анатоліївни є цілісною, завершеною, самостійно виконаною, кваліфікованою науковою працею, у якій на основі проведених автором досліджень отримано нові науково обґрунтовані результати щодо управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті та поставленим завданням, які повністю вирішені у процесі дослідження. Основні положення роботи, які виносяться на захист, мають елементи наукової новизни.

Автореферат є автентичним за змістом і відображає основні положення дисертації. Наукові положення, що виносяться на захист, повністю відображені у публікаціях здобувача, які відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України. Подана до захисту дисертаційна робота написана науковим стилем, матеріал викладено в логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджуються результатами спостережень. Напрямок дисертаційного дослідження відповідає профілю спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертаційне дослідження Могиліної Людмили Анатоліївни на тему «Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності» за змістом і оформленням відповідає вимогам п.п. 9, 11, 12, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, що висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор – Могиліна Людмила Анатоліївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

професор кафедри економіки та бізнес-адміністрування

Сумського державного університету

доктор економічних наук, доцент

В. Г. Борнос

В. Г. Борнос

Підпис *Борнос В. Г.*
засвідчую
/ Начальник ВК *10.0*

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Могиліної Людмили Анатоліївни
за темою «Управління фінансовою безпекою підприємств в
умовах економічної нестабільності»,
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси, і кредит

Актуальність теми дисертаційної роботи

Розвиток кожної держави, результативне функціонування підприємств ускладнюється умовами нестабільності, високоризикованості та непрозорості кризового періоду розвитку її економіки. Запобігання та протидія кризовим явищам можливо як завдяки покращенню макроекономічних умов, так й через підвищення наукового підґрунтя прийняття управлінських рішень щодо захисту їх фінансових інтересів. Отже, українська економіка потребує подальшої розбудови інструментів управління фінансовою безпекою, які дозволять значно підвищити ефективність діяльності підприємств зокрема та держави у цілому, що особливо важливо у сучасних умовах економічної нестабільності України. Цей факт зумовлює актуальність теми даного дисертаційного дослідження.

З огляду на це, актуальність теми дисертаційної роботи Могиліної Л. А. визначається потребою подальшого розвитку, розроблення та уточнення положень теоретичного і науково-методичного забезпечення своєчасного виявлення зовнішніх і внутрішніх загроз на рівень фінансової безпеки підприємств та розроблення стратегії щодо їх запобігання або нейтралізації.

Пропозиції автора щодо поточного та перспективного управління фінансовою безпекою підприємства в умовах реальної чи потенційної економічної нестабільності враховано при підготовці звіту за темами «Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів» (номер державної реєстрації 0109U006782) та «Конкурентоспроможність національної економіки в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0111U009459).

Одержані Могиліною Л. А. нові теоретичні і методичні розробки містять елементи наукової новизни, мають практичну цінність,

Державний вищий навчальний заклад
"Українська академія банківської справи
Національного банку України"
ЗАГАЛЬНИЙ ВІДДІЛ
17.04.2016 вх. № 20.005/127

впроваджені у діяльність промислових підприємств. Це надає підставу стверджувати, що мету дослідження було досягнуто, а поставлені завдання повністю вирішено.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Підсумовуючи основні висновки і результати дисертаційної роботи, а також особистий внесок здобувача у дослідження обраної ним проблеми, можна зазначити, що новизна наукових результатів полягає у такому:

вперше:

запропоновано науково-методичний підхід до оцінювання рівня економічної нестабільності в Україні як загрози фінансовій безпеці підприємств, який базується на використанні інтегрального оцінювання стану макроекономічного середовища підприємства, що дозволяє оперативно реагувати на реальні і потенційні загрози його фінансовій безпеці (стор. 136 – 167);

удосконалено:

методичне забезпечення оцінювання складових економічної нестабільності, що, на відміну від існуючого, враховує оцінки її окремих складових та дозволяє актуалізувати інтервали присвоєння балів через різні проміжки часу (стор. 136 – 167).

методичний підхід до інтегрального оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства, що, на відміну від існуючого, базується на урахуванні ступеня відхилення фактичних значень показників фінансового стану від їх граничного рівня, що дозволяє підвищити достовірність визначення рівня фінансової безпеки підприємства (стор. 142 – 151);

теоретико-методичні засади поточного управління фінансовою безпекою підприємства в умовах економічної нестабільності, які, на відміну від існуючих, дозволяють гнучко формувати стратегію підприємства залежно від рівня його фінансової безпеки та економічної нестабільності в країні (стор. 167 – 180);

теоретико-методичні засади перспективного управління фінансовою безпекою підприємства, що базується на застосуванні теорії ігор та дозволяє визначити оптимальну стратегію подальшого розвитку підприємства з урахуванням прогнозованого рівня економічної нестабільності в державі (стор. 180 – 190);

набули подальшого розвитку:

визначення сутності поняття «фінансова безпека підприємства» як фінансового стану підприємства, що в динамічних умовах впливу внутрішніх та зовнішніх загроз дозволяє стабільно реалізовувати свої фінансові інтереси, місію і завдання та забезпечувати фінансування власного розвитку (стор. 11 – 29);

визначення сутності економічної нестабільності держави як стану розбалансованості її економічної системи, наслідком чого є неможливість своєчасно реагувати на вплив зовнішніх та внутрішніх факторів (стор. 63 – 82);

методичні засади визначення складових економічної нестабільності, що базуються на кореляційному аналізі зв'язків між інтегральним рівнем фінансової безпеки підприємств та показниками, які визначають економічну нестабільність. На відміну від існуючих, запропонована методика ураховує необхідність актуалізації таких складових (стор. 136 – 167).

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, які наведені у дисертаційній роботі та авторефераті Могиліної Л. А., є повною мірою обґрунтованими. Про це переконливо свідчить система використаних пошукачем наукових методів і прийомів дослідження, логічна структурна побудова роботи, репрезентативний обсяг розглянутої, обробленої та проаналізованої статистичної інформації і сучасних монографічних досліджень з проблем управління безпекою суб'єктів усіх економічних рівнів.

Висновки, що зроблені в роботі підтверджуються ретельним аналізом, як теоретичних джерел, так і статистичної інформації, що характеризує економічний стан держави. Таким чином можна говорити про обґрунтованість та доведеність основних положень роботи.

Значним позитивним моментом роботи є її системність. Автор, працюючи в межах вибраної теми не абстрагується від інших рівнів економічної реальності, а намагається пов'язати все в єдиний механізм (всі частки якого є взаємопов'язаними) та дослідити вплив однієї на іншу. Безперечно такий підхід підвищує наукову цінність роботи та значущість і адекватність отриманих результатів.

Наукова значущість отриманих результатів обумовлена можливістю широкого застосування розроблених в дисертації методичних підходів як у проведенні подальших досліджень, так і у практичній діяльності.

Наведені в дисертації теоретичні положення можуть слугувати науково-теоретичним підґрунтям для розширення досліджень з проблем удосконалення управління фінансовою безпекою підприємств.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження

Практичне значення висунутих до захисту положень, висновків, підходів полягає у тому, що розроблені здобувачем теоретичні положення, методичні підходи та схеми проведення аналітичних діагностичних досліджень впливу економічної нестабільності на фінансову безпеку підприємств доведено до рівня практичних рекомендацій, які можуть бути використані в процесі управління їх нею.

Практичне використання одержаних результатів дозволяє підвищити рівень ефективності та наукового обґрунтування управлінських рішень щодо захисту фінансових інтересів підприємств на основі використання результатів оцінювання рівня фінансової безпеки підприємств з визначенням впливу економічної нестабільності та розроблення відповідної стратегії, що надає можливість своєчасно запобігати виникненню загроз.

Обґрунтованість і достовірність наукових досліджень, висновків і рекомендацій підтверджується використанням розроблених підходів Департаментом економічного розвитку і торгівлі Сумської обласної державної адміністрації, АТ «ТЕХНОЛОГІЯ та ТОВ «Будсвіт-7», підтвердженням чого є довідки про впровадження.

Крім того, одержані дисертантом наукові результати використовуються у навчальному процесі ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» при викладанні дисциплін: «Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки», «Антикризове фінансове управління».

Повнота викладу основних результатів дисертації, висновків і пропозицій в опублікованих працях здобувача

Основні наукові положення дисертації знайшли своє відображення у 17-ти наукових публікаціях, з яких 6 праць надруковано

у фахових економічних виданнях та 1 – у науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз. У публікаціях, виконаних у співавторстві, особистий внесок здобувача відображено повною мірою. Загальний обсяг опублікованих наукових праць складає 4,74 друк. арк. За матеріалами досліджень упродовж 2012-2014 років автором зроблено 10 доповідей та повідомлень на науково-практичних конференціях з широкою географією проведення, які відбулися в містах Полтава, Львів, Суми, Дніпропетровськ, Одеса.

Зауваження та дискусійні положення

Відзначаючи належний теоретичний і методичний рівень дисертації, її цілісність та логіку викладення основного матеріалу, у роботі містяться неточності та дискусійні положення. Зокрема:

1. Досліджуючи систему управління фінансовою безпекою підприємства автор виокремлює три підсистеми – підсистему моніторингу зовнішнього та внутрішнього середовищ підприємства та фінансової діагностики, підсистему безпосереднього управління фінансовою безпекою, підсистему контролю та оцінювання ефективності управління фінансовою безпекою підприємства (стор. 40 – 41). Проте при подальшому розробленні відповідного методичного забезпечення автор зовсім не акцентує уваги до якої з підсистем воно відноситься. Крім того, на нашу думку, спірним є виокремлення у системі управління фінансовою безпекою однойменної підсистеми.

2. У пункті 2.1 дисертаційної роботи автор приділяє багато уваги розгляду існуючих методичних підходів до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства, визначаючи їх особливості, основні переваги та недоліки (стор 85 – 90). Проте, провівши таке дослідження автор обирає одну конкретну методику з певним переліком показників, на якому вона базується (стор. 90 – 91). На нашу думку, в умовах швидкозмінливого середовища функціонування підприємств інформаційна база оцінювання рівня фінансової безпеки має постійно актуалізуватися. Крім того, автором пропонується алгоритм присвоєння кожному з показників бальної оцінки залежно від відхилення його фактичного значення від нормативного (стор. 94), але його рівень та актуальність у роботі не наводиться. Для надання якісної характеристики стану фінансової безпеки підприємства автор

пропонує 7 рівнів його градації: високий, достатній, задовільний, низький, недостатній, критичний, катастрофічний (стор. 94 – 95). Проте окрім відповідної кількості балів за кожним рівнем, автор не надає описової характеристики визначеному рівню фінансової безпеки, що ускладнює розроблення відповідних управлінських рішень. Апробація означеного методичного забезпечення відбувалося на узагальнених показниках діяльності промислових підприємств (стор. 96 – 101), що не дозволило підтвердити його дієвість для конкретного підприємства з урахуванням особливостей його функціонування. Також автор після оцінювання рівня фінансової безпеки зазначає основні проблеми промислових підприємств, але не надає жодних рекомендацій щодо захисту їх фінансових інтересів (стор. 101 – 102).

3. Пункти 2.2 та 2.3 дисертаційної роботи присвячено визначенню складових економічної нестабільності держави та їх аналізу у динаміці (стор. 103 – 133). Автором як наукову новизну пропонуються «методичні засади виділення складових економічної нестабільності шляхом дослідження кореляційного зв'язку між відповідними показниками та кількісною оцінкою фінансової безпеки підприємств, що актуалізує значення інтегрального показника економічної нестабільності в системі управління фінансовою безпекою підприємств» (стор. 8), проте, на нашу думку, у цих пунктах відсутні означені методичні засади, оскільки встановлення кореляційних зв'язків між показниками є загальноприйнятим інструментом, що використовується для обґрунтування запропонованих положень. Крім того не зрозумілим є, яким чином встановлений зв'язок між складовими економічної нестабільності актуалізує значення її інтегрального показника.

4. На стор. 141 автор надводить шкалу якісного оцінювання значень інтегрального показника економічної нестабільності, проте зовсім не обґрунтовує запропонований діапазон його значень та не наводить характеристику кожного з рівнів (високий, середній, низький) економічної нестабільності.

5. У пункті 3.2 автором пропонуються теоретико-методичні положення побудови матриці стратегій підприємства при різних рівнях фінансової безпеки та економічної нестабільності (стор. 171 – 180). На наш погляд, дисертаційна робота набула більшої практичної спрямованості, якщо би автор навів у ній апробацію цих положень на ретроспективних даних певних підприємств в умовах різного рівня економічної нестабільності в країні, підтверджуючи їх дієвість. Крім

як і у більшості випадків, не достатньо чітко виокремлено власний внесок автора.

6. Як інструмент перспективного управління фінансовою безпекою підприємства автором запропоновано науково-методичні засади формування «оптимальної стратегії подальшого розвитку підприємства залежно від ймовірності виникнення економічної нестабільності в державі в майбутньому та її прогнозного рівня». Проте автором наводиться більшою мірою опис математичного апарату теорії ігор без наголошення на авторському внеску (стор. 180 – 190). Крім того, на нашу думку, доцільним було визначення ступеня чутливості рівня фінансової безпеки підприємства до впливу кожної зі складових економічної нестабільності, що дозволило б сформулювати критерії оптимальності для обрання стратегії подальшого розвитку підприємства. Також, на нашу думку, не досить обґрунтованим є твердження про універсальність означеної стратегії, оскільки апробація на даних реальних підприємств у роботі відсутня.

Проте зазначені зауваження не знижують наукового рівня дисертаційної роботи та суттєво не впливають на її загальну позитивну оцінку.

Загальний висновок

Дисертація Могиліної Л. А. на тему: «Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності» є логічно побудованою завершеною науково-дослідницькою роботою, виконаною на належному науковому рівні. Її структура та обсяг відповідають встановленим нормам. Представлені в роботі наукові положення, висновки і рекомендації поглиблюють теорію і методологію дослідження розвитку фондового ринку та його інфраструктури.

У дисертації отримано нові науково обґрунтовані теоретичні й практичні результати, що в сукупності сприяють підвищенню ефективності управління фінансовою безпекою промислових підприємств в умовах нестабільності.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті та поставленим завданням, які повністю вирішено в процесі дослідження. Основні положення роботи, що виносяться на захист, містять елементи наукової новизни.

Автореферат є ідентичним за змістом і відображає основні положення дисертації та надає повну переконливу уяву про виконану роботу.

Вищезазначене надає підстави стверджувати, що дисертаційна робота на тему: «Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності» відповідає вимогам пп. 11, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р., а її автор Могиліна Людмила Анатоліївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит.

**Кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів
Харківського національного
економічного університету
імені Семена Кузнеця
Міністерства освіти і науки України**

М. Ю. Агапова

